

Сергій ДЕМ'ЯНЕНКО,

д-р екон. наук, професор, професор кафедри менеджменту,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Україна

ORCID 0000-0001-6357-5651

demyanenko@kneu.edu.ua

БІЗНЕС-СТРАТЕГІЇ УКРАЇНСЬКОГО АГРОБІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ЧАС В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Ключові слова: бізнес-стратегії, агробізнес, специфіка агрогалузі, відновлення земель

Анотація. Розглянуто напрями розвитку бізнес-стратегій вітчизняних підприємств агробізнесу в контексті триваючої російської агресії та у післявоєнний час, а також заходів, спрямованих на інтеграцію підприємств галузі до ринків Європейського Союзу. Охарактеризовано чинники, що впливають на формування бізнес-стратегій в зазначених умовах: врахування специфічних особливостей аграрної галузі; підвищення рівня спеціалізації та продуктивності використання наявних ресурсів підприємствами агробізнесу.

Serhii DEMIANENKO,

Doctor, professor, Department of Management,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv, Ukraine

BUSINESS STRATEGIES OF UKRAINIAN AGRIBUSINESS IN THE CONDITIONS OF MARITAL STATE AND POST-WAR TIME IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

Keywords: business strategies, agribusiness, specifics of the agricultural industry, land restoration

Abstract. The directions of the development of business strategies of domestic agribusiness enterprises in the context of the ongoing Russian aggression and in the post-war period, as well as measures aimed at the integration of enterprises of the industry into the markets of the European Union, are considered. The factors affecting the formation of business strategies in the specified conditions are characterized: taking into account the specific features of the agrarian industry; and increasing the level of specialization and productivity of the use of available resources by agribusiness enterprises.

Бізнес-стратегії вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції та продовольства пов'язані з рядом чинників, які, власне, і визначають ці стратегії [1, 2]. Найперше це стосується чинників особливості функціонування галузі та умов, що

виникли в результаті російської агресії та заходів щодо інтеграції підприємств вітчизняного агробізнесу до ринків Європейського Союзу. До основних таких чинників особливостей функціонування аграрної галузі слід віднести:

- Існування об'єктивних умов, що спричиняють збитковість галузі. Пояснюється це тим, що ціни на сільськогосподарську продукцію, які диктуються ринком та визначаються в точці перетину ринкового попиту і пропозиції, не завжди перевищують собівартість сільськогосподарської продукції. Пояснюється це умовами чистої (досконалої) конкуренції на ринках аграрної продукції, законом убуючої продуктивності використання виробничих ресурсів, що є типовим для сировинних та добувних галузей, сезонністю виробництва та рядом інших чинників;

- Проблемою галузі є також низькі доходи сільськогосподарських виробників порівняно з працівниками інших галузей економіки. Це так звана “довгострокова проблема” галузі. Основними причинами існування цієї проблеми є нееластичність попиту на сільськогосподарську продукцію, перевищення пропозиції сільськогосподарської продукції над її попитом та відносна іммобільність сільськогосподарських ресурсів;

- Існує також “короткострокова проблема” галузі, яка проявляється у нестабільності доходів сільськогосподарських виробників через коливання цін на сільськогосподарську продукцію за сезонами та роками. Причинами цьому є нееластичність попиту на продукцію галузі, зміна погодних та кліматичних умов виробництва за роками та періодами, що викликає коливання в обсягах виробництва продукції;

- Особливістю попиту на сільськогосподарську продукцію є те, що з розвитком економіки темпи зростання доходів населення випереджають темпи підвищення попиту на сільськогосподарську продукцію. Крім цього цей процес супроводжується зміною структури попиту, коли попит на певні види продукції (так звані “низькоякісні продукти” або товари Грифена) взагалі знижується. З підвищенням доходів населення лише незначна частина їх приросту витрачається на продукти харчування. Більша ж частина приросту доходів витрачається на промислові товари і послуги;

- Враховуючи те, що попит на сільськогосподарську продукцію є нееластичним і зі зростанням доходів населення він уповільнюється, то зниження цін на продукцію сільського господарства є стійкою закономірністю. За цих умов лише інновації у новій технології, а також певні структурні зміни в самих сільськогосподарських підприємствах, що сприяли б зниженню собівартості одиниці продукції, можуть збалансувати зниження цін на неї;

– Протидіючим чинником зниженню собівартості сільськогосподарської продукції є закономірність підвищення цін на ресурси для сільського господарства, зокрема промислового походження. Це ще один чинник, що впливає на зниження прибутків сільськогосподарських підприємств.

Таким чином, будь-яке аграрне підприємство чи інше агропромислове формування, будуючи свою бізнес-стратегію, має враховувати вищезазначені специфічні особливості цієї галузі економіки.

Російська агресія проти України, що переросла в тривалу війну, безумовно також впливає на формування бізнес-стратегій вітчизняних підприємств агробізнесу. Найперше, це забруднення сільськогосподарської землі, лісів, водойм в результаті бойових дій, зокрема замінування значних площ цих територій, порушення логістики в реалізації продукції та постачання ресурсів в межах і за межами країни (всім відомі наслідки блокування і руйнування наших чорноморських портів), залучення значної кількості працівників підприємств агробізнесу до війська та інших оборонних структур [3].

Стосовно впливу на бізнес-стратегії заходів з інтеграції економіки України загалом і агробізнесу зокрема до Європейського Союзу, то найперше це стосується адаптації бізнес-стратегій до законодавства ЄС. Прикладом тут може бути необхідність застосування норм і правил, що стосуються фітосанітарних заходів, а також безпеки сільськогосподарської продукції і продуктів харчування. Нажаль, триваюча у нас війна значно впливає на можливості досягнення цих стандартів, а також загрожує стати перепорою для експорту аграрної сировини і продуктів харчування на світові ринки.

Серед стратегій щодо подолання цих обмежень на рівні аграрних підприємств можна виділити наступні:

1. Підвищення рівня спеціалізації підприємств агробізнесу, зокрема, аграрних, що передбачає вирощування культур, які відповідають параметрам клімату, ґрунтів та наявних ресурсів підприємств. Важливим чинником при цьому є використання адаптованих сівозмін, які поєднують культури, що доповнюють одна іншу, мають подібні технологічні операції, що означає використання однакової сільськогосподарської техніки й обладнання, поліпшують родючість землі та елімінують негативний вплив забруднення земель в результаті військових дій та забезпечують достатній рівень прибутку. Такі сівозміни забезпечують зменшення використання мінеральних добрив, гербіцидів та пестицидів, пального, створюють екологічні переваги шляхом підвищення рівня екологічної безпеки [4].

2. Підвищення продуктивності використання наявних ресурсів підприємствами агробізнесу шляхом впровадження сучасних інноваційних технологій [5]. Зокрема, світовою тенденцією є мінімізація операцій з обробітку ґрунту при забезпеченні найвищого прибутку від окремої сільськогосподарської культури. Це забезпечується коли маржинальні витрати з обробітку ґрунту співвідносяться з маржинальною вартістю отриманої продукції. В аграрних підприємствах України, порівняно з фермерськими господарствами розвинутих країн, обсяги робіт з обробки ґрунту є значно більшими, що негативно впливає на ефективність виробництва. Також за цих умов спостерігається ущільнення ґрунту та руйнування його структури, зменшується кількість вологи та гумусу, що значно знижує можливості післявоєнної рекультивації земель.

Таким чином, заходи спрямовані на подолання наслідків війни, і, найперше щодо відновлення родючості ґрунтів, поряд з екологічною доцільністю та заходами спрямованими на інтеграцію у відповідні ринки Європейського Союзу будуть основними чинниками, що будуть зумовлювати напрями розвитку бізнес-стратегій підприємств агробізнесу України в умовах воєнного стану та післявоєнний період і забезпечуватимуть відновлення і розвиток цієї галузі.

Список використаних джерел

1. Писаренко В.В., Дем'яненко Н.В., Назаренко Є.О. Формування стратегії розвитку сільськогосподарського підприємства. Економіка і суспільство. 2018. № 18. С. 515-522.
2. Притула А.І., Кулакова С.Ю. Практичні аспекти реалізації бізнес-стратегії на прикладі торговельного підприємства/Дніпровський державний аграрно-економічний університет, Вид-тво ТОВ ДКС "Центр", Електронний журнал "Ефективна економіка", № 12, 2017, URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5959> (дата звернення 5.10.2023)
3. Озвучено головну стратегію відновлення агросектору України, Agronews (2022). URL: <https://agronews.ua/news/strategiya-vidnovlennya-agrosektoru-pyatyj-agropolitychnyj-forum/> (дата звернення: 4.09.2023).
4. Ільчук М.М., Нікітченко С.О., Перегуда Є.Ф. Диверсифікація та ефективність діяльності підприємницьких структур агробізнесу. Київ: ЦП КОМПРИНТ, 2016. 351 С.
5. Гогуля О.П. Стратегічні напрями управління діяльністю сільськогосподарських підприємств із використанням інноваційних підходів. Науковий вісник НУБіП України. Серія: економіка, аграрний менеджмент, бізнес. № 211, 2015, с. 71-76. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Economica/article/viewFile/6035/593> (дата звернення: 5.09.2023).